Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Хаһыат 1931 сыл алтынньы ыйтан тахсар

№ 36(5236) | 1979 сыл. Кулун тутар 24 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы.

СПОРТИВНАЙ ЧИЭС ЭБЭЭҺИНЭСТИИР

Оройуоммут физкультурнай, спортивнай үлэҕэ үтүө үгэстэрдээх. Көҥүл тустуу, хайыһар, дуобат, обуһаан ытыы, остуол тенниһин курдук көрүҥнэргэ республикаҕа бастыырларга киирсэбит. Итиниэхэ биирдиилээн тр.нердэрбит, спорт энтузиастарын үтүөлэрэ-сүгэлэрэ улахан.

Быйыл көҥүл тустууга Н. Н. Тарскай бириистэригэр зонатааҕы күрэхтэһиигэ бастааһыммыт, «Урожай» ДСО республикатааҕы күрэхтэһиитигэр волейболга иккис миэстэҕэ тиксибит, бастыҥ спортсменнэрбит Ольга Чепалова «Урожай» ДСО Россиятааҕы Кыһыҥҥы Советтыгар чемпионнааһына, Петр Оконешников остуол тенниһигэр республикаҕа үһүс миэстэлээниитэ, о. д. а. ситиһиилэр спортивнай үлэни киҥэйэн тэрийдэххэ, үчүгэй түмүктэри көрдөрөр кыахтааахпытын туоһулуулллар.

Билигин үрүкку курдук буолбакка — физкультураны, спордунан дьарыктаныыга база баар. Ол курдук, спортивнай оскуола, кинн филиаллара үлэлииллэр, уопсай үөрэхтээһин оскуолаларыгар, оройуон, совхозтар, кинилэр отделениелерын киинирэригэр баар спортзалллар, стадионнар, площадкалар ахсааннара сыл ахсын элиллэн иһэр. Тустаах инвентарынан да хаачылылы кубаҕана суох. Оройуоҥҥа элбэх тренердэр, физруктар, инструктордар, судьуйалар уо. д. а. үлэлииллэр.

Ол эрээри кэнники сылларга спортивнай-массабай үлэ таһыма намтаата. Ону туоһулуур чахчылар аҕыйаҕа суохтар. Олортон биир бочуумнаахтарынан Саха сирин киин болох 14 оройуоннарынааҕы «Урожай» ДСО советтарын социалистическай куоталаһыыларыгар XIII миэстэҕэ хаалбыппыт буолар. Производственнай гимнастиканы тэрийии, чилиэнскэй усунуоһу хомуйуу, физкультурник ахсаанын элбэтии, о. д. а. курдук үлэлэргэ бэстэр куһаҕан балаһыанньалаахпыт. Итиниэхэ, үрүт суруллубутун курдук, тэрийэр үлэ мөлтөҕө, ордук учуот-отчуотунан дьаалатынан устуута суруй бириччиниэхэн буолла. Итини тэҥэ Бүтүн Сойуустааҕы ГТО комплексын туттарыыга эмиэ итэҕэстэр бааллар. Бу улахан государственнай суолталаах дьыалаҕа сорох салайааччылар болҕомтолорун уурбаттар, тэрийбэттэр.

Билигин даҕаны партийнай, профсоюзнай, комсомольскай тэрилтэлэр физкультура уонна спорт боппуруостарын муннъахтарга аһаҕастык көрүүлэрэ сэдэх. Итиниэхэ туоратыллыан наада.

Бу күннэргэ хайыһарга, оттон сааскы сайыҥҥы ГТО многоборьетын атын көрүҥнэригэр нормативтары туттарыы массабайдык тэриллиэхтээх. Инникитин ГТО нуормаларын туттарыыга сельсоветтар исполкомнара быһаччы эппиэтинэһи сүгүөхтэрэ.

Оройуон спортсменнарын элбэх эппиэттээх күрэхтэһиилэр күүтэллэр. Спортсмен үлэһиттэригэр биһиэхэ ыытыллыахтаах Герой Попов уонна «Кыым» хаһыат бириистэригэр эстафета, сайын Төҥүлүгэ буолар Байыаллай Манчаары бириистэригэр спорт национальнай көрүҥнэригэр спартакиада, Н. Н. Тарскай бириистэригэр көҥүл тустууга финальнай күрэхтэһии, о. д. а. буолаллар. Итиэхэ түһүлгэлэргэ толору бэлэмнээх кыттыы — биһиги спортсменнарбыт тирээн турар соруктара. Оройуоммут сайыҥҥы спартакиадата эмиэ элбэх тэрээһини үлэни эрэйэрин ухнар табыллыбат.

Норуот үөрэҕириитин отдела оскуолаларга спортивнай-массабай үлэни, ордук ГТО комплексын туттарыыны, күрэхтэһиилэргэ бары оскуолалар кыттыыларын тэрийиилээн, секциялары үтүмнэхтээх үлэлэтии боппуруостарынан тиһилик быстарка дьарыктаныахтаах.

Бары партийнай, советскай-хаһаайыстыбаннай, комсомольскай, профсоюзнай тэрилтэлэр иэһилиэнньэни бүттүүнүн хабар массабай спорт сайдыытыгар ахсаабат кыһамньыларын уурууохтаахтар.

Бүгүҥҥү күн көрдөбүлэ — спорт массабаһа.

МААЙ ИННИНЭЭҔИ ҮЛЭ ВАХТАТА

Үс бүккэ чугаһаттылар

Эрилик Эристиин аатынан совхоз булчуттара бу күннэргэ бастакы кварталлааҕы үлэлэрин түмүктээтилэр. Дойду валютнай фондугар 14862 солкуобайдаах кылааннаах түүлээх кыыллары туттаран, ол эбэтэр былаан 297,2 бырыһыан толорулунна.

Совхоз үрдүнэн саамай үрдүк көрдөрүүнү Хайахсыттан Иван Гаврильевич Кондратьев ситиста. Кини сорудаҕын 251,8 бырыһыан толорон, 1007 солк. түүлээҕи туттарда.

А. ГОТОВЦЕВА.

БУЛЧУТ ТРОФЕЙДАРА

Михаил Иванович Попапов «Чурапчы» совхоз биир чулуу сонордьута. Төрөөбүт-үөскээбит Арыылааҕын хара тыатын уонунан сыллар усталарыгар үһаты-туора сылдьар.

Сыл ахсын тирдиллибит сорудаҕын аһара толорор. Ол курдук пятилетка төрдүс сылын үс ыйынааҕы сорудаҕын 40 бырыһыан куоһарда. Кини 9 солоҥдоҕу, 6 кырыатаны, 195 андаатары булбута.

Д. ДМИТРИЕВ.

Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениетыгар 511 ынахтан бу күннэргэ 210-на ылатар. Кинилэр күнҥэ 13 центнер үүтү бэрэллэр. Ньиитэн 10,5 центнерэ государствоҕа туттарыллар.

Коммунистическай үлэ ударнига механизатор М. М. Абрамов Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы отделениетыгар бизс кыһыҥҥы звенота ыраах. Аны отуттар отору таһыыта күргүөмнээхтик үлэлиир.

Бу күннэргэ кинилэр бизс ДТ-75 тракторынан

Карл Маркс аатынан совхоз Болуугурдааҕы отделениета 170 тан тахса ынаҕы ыабайдаана. Олортон 141-рэ үс көрөөччүгэ туттарыллыбыттар.

КӨРДӨРҮҮ УРДУУР

сударствоҕа туттарыллар. Хас биирдии ынахтан 5,9 кг үүтү ылга ылаллар.

Отделение 133 саҥа торуоҕу ылла. Ньирэйдэр биирдиилэтигэр анал кыраааччыларга туттарыллан иһэллэр.

«СО» общ. корр.

Күргүөмнээхтик таһаллар

Лыбыытах, Уу Оҕустаах, Тобуруон уонна Төлөй Дьааҕыгын фермаларыгар 200-тэн тахса тонна оту тиэйэтэллэр. Звено чилиэннэриттэн ордук таһаарыылаахтык Иннокентий Дмитриевич Чермякон уонна Федор Федорович Попов үлэлииллэр.

Михаил Михайлович тректорнай звенота Амматтан таһаллар отуг сыол алдьатыгар дьоро миэстэҕэ аҕалларга соруктаналлар.

Н. ЕГОРОВ.

КӨРҮҮ ҮЧҮГЭЙ

лан, кичэллээх көрүүгэ сылдьаллар. Ньирэйдэргэ анаан 12 термоклетка, 3 болохтоон, 3 биирдиилээн турар клеткалар туһаналлар.

«СО» корр.

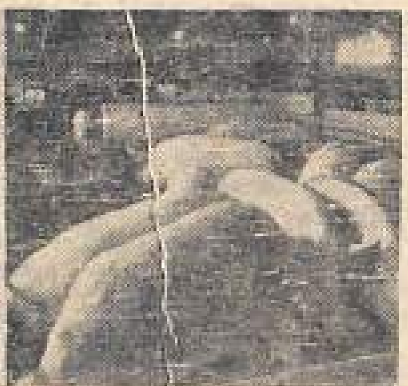

ОНУС ПЯТИЛЕТКА МАЯКТАРА

Оройуон чемпиона

Иван Иванович СТЕПАНОВ

Билигин сайдыылаах кэмэ хаһааныы баҕарар хиһаайыстыба «тэбэр сүрэҕэ» — техника. Кини тоҕо кэдьүүстээхтик туһаныылларыттан производство бары салааларын көрдөрүүлэрэ тутулуктаахтар.

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунунааҕы отделениетыгар биир дьоҕурдаах механизатордарынан И. И. Степанов буолар. Кини «тимир көлөтүгэр» колхоһун, совхоһун ходуһаларыгар күөх-быйаҕы кабиһэн кэккалээнитэ, сир-ийэ үйгү-быйаҕын үнэпсибитэ, от-мас таһыспыта уонтан тахса сыл буолла.

1967 сыллаахха СПТУ-ну бүтэрбит Иван Степановка отчотооҕу Ленин аатынан колхоз ДТ-75 маркалаах трактора туттарбыта. Уол маннайгы күннэртэн ыраах рейстэр, маракан үлэлэр диэн толло-дьулаҕа турбакка, туох баар сатабылын, дьоҕурун ууран дьулуурдаахтык үлэлээбитэ. Сотору бастакы маракахтар кэннигэр хаалбатыра, үлэҕэ син даҕаны сыыйа мунньуллан испитэ. Эдэр тракторист кэнники хас да сылга отделениетыгар, онтон совхоһугар биир бастыҥ үлэһитинэн биллэн барбыта.

Иван Иванович онус пятилетка үһүс ыарахан сылыгар ордук таһаарыылаахтык үлэлээтэ, сыл устата ДТ-75 тракторынан 3809 условнай эталоннай гектардаах үлэни толорон, оройуон чемпионо тракторыһын үрдүк аатын ылар, алай солко лиэнтэни кэтэр чиэскэ тигиста.

Саҥа чемпион быйылгы маракан кыстыкка 500-чэкэ сүөһүлээх отделениэ саамай бэдэр Урэх Күөрэтээҕи фермаларыгар от тиэйиитигэр үлэлиир. Билигин онно общественнай сүөһү мантан сээс сиэр отo кыбыыга толору таһыллына. Бу күннэргэ кини атын сиргэ от тиэйиитигэр көмөлөһө сылдьар.

И. И. Степанов иэһилиэнэр баар бастыҥ общественниик быһыытынан биллэр. Кини Одьулуун сельсоветыгар хаһыс да төгүлүн депутатынан талыллан тыа сирин үлэһиттэрин ортотугар үгүс оруттээх үлэни ыытыһар.

Сибиинньэ этин фабриката

БЕЛОРУССКАЙ ССР. Могилевскай уобалаһыгар баар «Восход» диэн комбинат-совхоз промышленнай төрүккэ олоҕуран сибиинньэ этин оҥорон таһаарар аныгылыы сибилээникилээх предприятие. Бу хаһаайыстыба нэдиэлэ ахсын 90-тан тахса тонна сибиинньэ этин биэрэр. Ааспыт сылга комбинат-совхоз государствоҕа иннэ тыһыынчаҕа чугаһыыр тонна эти туттарбыта, ол иһиттэн 50 тоннаҕа былааны таһынан атыылаабыта.

Оттон быйыл предприятие биэрэйбыктаммыт кыамтатын толору ситиһиэҕэ, ол аата сылга 2600 тонна сибиинньэ этин оҥорон таһаарар буолуоҕа. Аны кэлэр пятилеткаҕа комбинат-совхоз иккис уочарата үлэҕэ киириэҕэ.

СИЭМИЭНКЭЛЭРГЭ: «Восход» комбинат-совхоз директора М. П. Хоомушин (хаҥас диэки) уонна хаһаайыстыба кылаабынай зоотехнига тыа хаһаайыстыбатын наукатын кандидата Я. Е. Рябцев селекционнай комогунан производство участоктарыгар технологическай процесстар хайдах бараалларын контуруолулууллар: ити кэдэр — сибиинньэни үөтэр сылаастара биирдэстэрилэр.

Н. Желудович фотота. СССТА фотохроникатa.

Сүөһү кыстыга—болҕомто киинигэр

ПАРТИЙНАЙ ОЛОХ

Субуруускай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениета, төһө да ыраах үрэхтэринэн кыспакка инниэтэҕэ кыстаатар, аасыт күһүн кыстыкка бэлэмнэниини хойутаан саҕалаабыта. Хотоннор өрөмүөннэрэ ситэриллибэккэ, эбии аһылык эрдэттэн сиэтиллибэккэ сүөһү уопсай туругар, бородуксуйаны ылыыга охсуулар таһаарыллыбыттара. Итти иһин отделение салалтата сэмэҕэ тардыллан турар.

Партийнай тэрилтэ иннигэр үөскээбит итэҕэстэри туоратыыга үлэлиэхтэрин туһугар, общественноһы тардыы сорудахтара туруоруллубуттара. Түөх хайыһык иннигэ, сүөһү кыстыгын оннугэр участоктарыгар коммунистары, народнай депутаттары сыһыартаабыппыт. Народнай хонтуруол группата сүөһү туругар, оту эрэскуоттааһыныгар, эбии аһылыгы бэлэмнээһиннэ көмөтүн, хонтуруолун күүһүрдүбүтэ.

Кыстык туругун туһунан бэлэмуруостар отделение советыгар, сельскэй Совет исполкомугар, партийнай мунньахтарга быһаарыылаахтык дьүүллэһиллэлэр. Сотору таабыта сүөһү иитигэр биригэдьыыр, коммунист А. Е. Макаров отчуота уопсай партийнай мунньахха көрүллүбүтэ.

Билигин сүөһү уопсай туруга дьыл быһыытынан, сэччэ куһаҕана суох. Ол эрээри эбии аһылык эссо да толору кээмэйинэн сиэтиллибэт. Кулун тутар 13 күнүҥээҕи туругунан 377 тонна дулҕа, 52 тонна искусственнай үүт, 100 центнер минеральнай брикет сиэннэ. Саратовскай закваска, талах мээккэтин курдук көрүҥнэр туһаныллыбаттар. Итти дорохоҕой аһылык кэмчи дьылыгар улахан итэҕэс буолар. Биир ыксын итти да охсуулугар үүтү валовой ыаһын, государствоҕа атыылааһын графиктарын толорбокко тоҕон иһэбит. Биир фуражнай ынахтан биэс ыйга 301 кг үүт ыанан, график 79,3 бырыһыан эрэ толорулунна. Үүт тоторнооһо олус намыһах. Барт элбах өрөбөөрэ, кэпсэтиһии нэбиттэн эрэ бу үлэҕэ саҥа ылсыһан, хамсааһын тахсан эрэр: күҥҥэ ортотунан 13 центнер үүт ыыллан 10-ча центнэрэ государствоҕа туттарыллар буолла.

Бу күннэргэ 140-ча ынах төрөөбүтүттэн 20-чэни кыайбата сиптарыллынна. Балаһыанньа эмиэ бэрүкүтэ суох.

Партийнай мунньах кыстыгы тэрийиигэ баар итиннин итэҕэстэрин түргэнник туоратар дьаһаллары бэлиэтээтэ. Ордук ураты болҕомто эбии аһылыгы скотунига уурулла эрэр. Анна үнүөр Хат үрэхтэн дулҕа тиэйиинигэр кэнники субуотунньукка 20 тонна тиһыллына. Бу үлэни салгыы ыытар соруктуурар.

Кыстык ыраахаттарын туоратыыга общественность улахан оруолу ылар. Нэһилиэк тэрилтэлэрэ баар кыахтарынан көмөлөһө сатыыллар. Бу үлэни маннан салгыы ситэрэ үчүгэйдик тэрийэр кэт наада.

Бу күннэргэ народнай хонтуруол группатын чилиэннэрэ холуһаҕа баар оттордутун кэрийэн көрдүлэр, от сиппатын чуолкайдаатылар. Механизатордар мунньахтаан баран муус устар саҕатыгар диэри маннан саас сиир оту барытын кыбылга тиэйэн түһэрэргэ эбэһээтэлистибэ ылыннылар.

Хас биирдии рабочай, сулууспалаах, пенсионер общественнай сүөһү кыстыгар быһаччы кыттыытын тэрийэн сааскы ыйдарга сүөһүнү быһа түһэрбэккэ күөххэ ыктаннарарга сорунтаналыт.

Н. КРИВОШАПКИН,
партийнай тэрилтэ секретара.

Официальнай салаа

Уматыгы, электроэнергияны кэмчилээһини күүһүрдүөххэ

Народнай депутаттар оройуоннааҕы Советтарын исполкома уматыгы уонна электроэнергияны кэмчилээһин режимин күүһүрдэр дьаһаллар туһунан ССКП райкомун бюротун уурааҕын толоруу туругун туһунан боппуруоһу дьүүллээтэ.

Исполком бу сүрүн суолталаах государственнай дьыалаҕа оройуоҥҥа билигин да бөдөн итэҕэстэр салҕанан таһаарыллаллары, партия райкомун бюротун уурааҕа үгүс сирдэргэ ситэтэ суох толоруллуутун бэлиэтээтэ.

1978 сылга оройуоҥҥа электроэнергияны туһаныы лимитэ быдан аһара эрэскуоттанна, уматык уонна оҥуруох матырыйааллары туттуу кыайан бэрээдэктэммэтэ. Нөҥүө хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэргэ уматыгы уонна электроэнергияны кэмчилээһин режимин күүһүрдүүгэ биллэрин дабаны чопчу дьаһаллар олохтоммотохтор.

Ситэтэ суох дааннайдарынан, аасыт сылга райисполком норуот үөрэҕириитигэр отделын алын учреждениелара 242 тыһ. кит, эмтиир-санитарнай хорбоһук 130 тыһ. кит, промкомбинат 11,8 тыһ. кит, культура учреждениелара 24 тыһ. кит электроэнергияны лимити таһынан эрэскуоттаатылар. Итти сүрүн биричиинэтэринэн үгүс сирдэргэ учуоттуур приборда суохтара, электрохозяйстваҕа специалистар үлэһиттэр аҕыйахтара, электролиниилэр куһаҕан туруктаахтара, о. д. а. буолаллар.

Аасыт сылга оройуон үрдүнэн 204,5 тонна уматык ордук эрэскуоттанна. Совхозтарга, хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэргэ уматык, оҥуруох матырыйааллары кэмчилээн, кичэллээхтик туттуу олохтоммотоҕун, заправкалыыр пууннар техническэй туруктара мөлтөҕүн, сотоох үлэһиттэринэн хааччыллыбатахтарын, техника үлэтин учуоттааһынын уонна хонтуруоллааһынын ситтэх бэрээдэк олохтоммотоҕун сорудугар Эрилик Эристиин аатынан совхоз 57 тонна, «Чурапчы» совхоз 45 тонна, «Сельхозтехника» 42 тонна, Карл Маркс аатынан уонна Субуруускай аатынан совхозтар 15-тии тонна, «Якутсельстрой» трест тутар-тагар участога 10,5 тонна автобензины аһара эрэскуоттаатылар.

Райсовет исполкома бу боппуруоска ылыммыт быһаарыыларыгар аасыт сылга таһаарыллыбыт итэҕэстэри быһыта хатылаабат, уматыгы уонна электроэнергияны кэмчилээһин режимин кытаанахтык тутуһуу дьаһаллара бэлиэтэннилэр.

Быйыл кулун тутар ый 1 күнүгэр бары совхозтарга, хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэргэ уонна государственнай учреждениелэргэ уматыгы, электроэнергияны кэмчилээн, толору көдьүүстээхтик туһаныыга быһаччы дьаһаллар ырытыллан оҥоһуллуохтаахтар уонна хаһаата суох тутуһуллуохтаахтар. Хас кварталга ахсын нуорманнаах уматык 3 бырыһыана, электроэнергия 5 бырыһыана кэмчилэниэхтээхтэр. Уматыгы уонна электроэнергияны эрэскуоттааһыныгар хас коллектив ахсын чопчу бэрээдэк олохтонуохтаах, нуорманы (лимити) аһара эрэскуоттааһын иһин буруйдаахтартан моральнай уонна материальнай ирдэбил олоҕуруллуохтаах.

«Энергосбыт» Чурапчытааҕы участога (таб. Корякин И. Н.) электроэнергияны туһаныыны хас ый ахсын быһаччы хонтуруоллуохтаах, олохтоммут нормалары толорбот салайааччыларга сорук дьаһаллары ылан иһиэхтээх.

Народнай хонтуруол оройуоннааҕы комитета, комсомольскай прожектор бу боппуруоска быһаарыылаах общественнай көрүүлэрэ, рейдэлэрэ тэрийиэхтээхтэр, уматыгы уонна электроэнергияны хорҕомноочулары, таптарыылан эрэскуоттааччылары тутатына эппиэккэ тардан иһиэхтээхтэр.

Кыһыҥҥы суол алдьана чугаһаабытынан сибээстээн райсовет исполкома быйыл муус устар 15 күнүгэр диэри барыта 570 тонна дизельнэй уматыгы, 280 тонна автобензины оройуоҥҥа тиэйии аҕалларга совхозтарга уонна «Сельхозтехникаҕа» быһаччы сорудахтары тиэрдэччэлээтэ, бары хаһаайыстыбаннай салайааччылары үс ыйдаах оттук саппааһынан (чопчу уонна маһынан) хааччыллыылары эбээһинэстээтэ.

Дойду научнай кыаҕа үүнэр

НОВОСИБИРСКАЙ УОБАЛАС. Краснообскайга тыа хаһаайыстыбатын бөдөҥ научнай комплекса баар буолла. Онно сүүһүнэн учуонайдар олороллор уонна үлэлииллэр. Кинилэр Сибиирга сүөһү иитиитин интенсивнай сир оҥоһуутун бородуукталарын оҥорууну элбэтиининэри проблемаларын, Байкал-Амур магистралын зонатыгар тыа хаһаайыстыбатын комплекстарын үлэлиэхтэрин бөҕөргөтүүнү үөрэтиинэн дьарыктаналлар.

*Үөһэ снимокка: **ВАСХНИЛ** Сибиирдээҕи отделениетын институтун комплекса.*

Аллара снимокка: Экспериментальнай сүөһү иитиитин Сибиирдээҕи научнай-чинчийэр, бырайыактыыр-технологическай институтун бырайыактааһынга отделын сэбиэдиссэйэ Д. Н. Грубин уонна ити институт опытнай производственнай конструкторскай бюротун директора Н. А. Трусов—Сибиир кырыс сирдэрдээҕи оройуоннарыгар аналлаан үүт ыыыр комплекстарын үрдүк механизациялаах фермаларын саҥа бырайыактарын ырытан оҥоруу кыттыылаахтара.

А. Поляков фотота. ССТА фотохроникэта.

Сонуннар

КИНИГЭНИ ТАПТААЧЧЫЛАР КОНФЕРЕНЦИЯЛАРА

Кинигэни таптааччылар Бүтүн Союзтааҕы обществоларын оройуоннааҕы отделениетын II конференцията буолан ааста. Конференцияҕа отделение сырабылынньатын 1978 сыллааҕы үлэтин туһунан отчуоттуур дакылааты кини председателэ **Р. С. Диодорова**, ревизионнай комиссия үлэтин туһунан от уоту комиссия чилиэнэ Е. Д. Соловьева оҥордулар.

Дакылааттары дьүүллэһиигэ сырабылынньа чилиэнэ, библиотекарь **Т. Н. Карпова**, ВЛКСМ райкомун II секретара **Р. К. Попов**, райпо товароведа **М. М. Эверстова**, Чурапчы орто оскуолатын библиотекара **М. Н. Макарова**, ити оскуола үөрэнээччитэ **Шура Оконешникова** уо. д. а. тыл эттилэр.

Конференция сырабылынньа уонна ревизионнай комиссия саҥа састаабтарын быыбардаата, кинигэни таптааччылар II республиканскай конференцияларыгар делегаттары талла.

Конференция үлэтигэр ССКП райкомун иккис секретара М. Е. Ермаков кыттыбыта уонна тыл этэ.

x x x

Кинигэни таптааччылар Бүтүн Союзтааҕы обществоларын оройуоннааҕы отделениетын саҥа талыллыбыт сырабылынньатын бастакы тэрээһин мунньаҕар кини председателинэн **Р. С. Диодорова** талылынна. Итиэн тэҥэ бырабылыанньа президиумун састааба быыбардынна.

«СО» корр.

ПРОИЗВОДСТВО КОМАНДИРДАРЫН ОСКУОЛАТА

Иллэрээ күн оройуон киинигэр совхозтар отделениеларын управляющайдарын уонна биригээдьиирдэрин оскуолатын бастакы занятиета буолла.

Саппо «Тыа хаһаайыстыбатын түргэн тэтиминэн эрэ кэтээдүү комплекснай программатын ырытан оҥорууга ССКП КК кулун тутардааҕы (1965 с.) уонна от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумнарын экономическай оруоллара», «Салалта аппаратын салайыы кордобуллара» диэн темаларга лекциялары ССКП райкомун секретара В. П. Постников, ССКП райкомун секретара Е. М. Макарова ааҕтылар.

Итиэн сэргэ занятиеҕа «Хаһаайыстыбаннай хозрасчет хөһоомо уонна принциптара», «Салайааччы — производство көдьүүһүн үрдэтэр охсуһуутун тэрийээччи», «Сүөһү аһылыга буолар культуралар үүнүүлэрин улаатыннарыы—бочуоттаах соруга» диэн темаларга лекциялар истиллиннилэр.

Производство командирдарын оскуолатын занятиелара кварталга биирдиитэ ыытыллыахтара.

Г. СИВЦЕВ.

ДАЛЬНАЙ ВОСТОК КЫРААЙЫГАР

МАГИСТРАЛЬНАЙ СЕЙСМИЧЕСКЭЙ СУЛУУСПА

Байкал-Амур магистралын чугаһыгар баар Хиннинскэй бөһүөлэккэ сейсмическэй станция үлэҕэ киирдэ. Ити БАМ илиҥҥи участоктарыгар тутуллаллара бэлиэтэммит алта станциялартан бастакылара.

— Сир хамсааһынын түгэтэр сулууспаны тэрийии кэнэҕэски трасса ааһар оройуоннарга үрдүк сейсмичностаахтарыттан үөскээбитэ,—диэн кинилэр ССРС НА Тектоникаҕа уонна геофизикаҕа институтун директорын солбуйааччы И. Романовскай.—Биһиги сүбэлэрбитигэр кэлэҕэски кыораттара, сир байлыы хостуур итиэнэ металлургическэй предприятиелара бырайыактааччылар наадыйаллар. Холобур, сүбэлэрбитин Буреяскай ГЭС-и бырайыактааһыҥҥа туһаммыттара.

В. БЕРЕЗОВСКАЙ.
Хабаровскай.

ТҮҤКЭТЭХ СИРДЭР БААЙДАРЫН ХАРЫСТААҺЫН

Камчатка түҥкэтэх сирдэригэр учуонайдар уонна бултааһыны тэрийээччилэр бэлэхтэрэ барда. Кинилэр кыттаннаах түүлээхтэр учуоттарын оҥоруохтара, таргаммыт оройуоннарын, аһылыктарын сиппааһын чуолкайдыахтара.

Учуонайдар уонна бултааһыны тэрийээччилэр үйэ сыралаһыттарыгар этэр туруктарыгар тиийэ сылдьыбыт кинилэри урука хонтуруолга туталлар.

М. ЖИЛИН,
ССТА корр.

Камчаткатааҕы-Петропавловскай.

АЙЫЛҔА СТИМУЛЯТОРА

Вулканическай төрүттээх минерал целлит—бэртээхэй стимулятор, диэн быһаардылар Сахалин учуонайдара. Кинини сүөһү аһылыгар бэлэхтээххэ, сүөһү аһылыга биэрдитэ 5 бырыһыан элбиир. Цеолиты уоҕурдуу быһыытынан туттахха эмиэ соч. Оччоҕо хортуоппуй уонна оҕуруот астарын үүнүүлэрэ 20 бырыһыанынан үрдүүр.

Ю. ШАШКОВ,
ССТА корр.

Южнай-Сахалинскай.

СЫЛГЫ КҮННЭТЭ КӨРҮҮГЭ НААДЫЙАР

Кулун тутар 19 күнүнээҕи туругунан оройуон совхозтарыгар 5282 сылгы аһылыкка киирдэ. Сылгы ирэҕаннааһына, биэ кулунныаһына массабайдык тахсан эрэр. Кыстык ыйдарыгар 100-тэн тахса сылгы коньуйан өллө.

Итинэн сибээстээн биһиги корреспондеммит совхозтар отделениелэрин управляющайдарын, специалистарын кытта кэпсэтэ сырытта. Кинилэр маннык биллэрдилэр:

Н. ПЕРМЯКОВ,
Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы отделениетын управляющайа

Биһиэхэ сылгы турута мөлтөх. Хаар олус халың. Күһүнүгү оттүгэр кэмчээри мөлтөх буолан, хаһыы суоҕун кэриэтэ. Билигин 900-тэн тахса сылгы аһылыкка киирдэ. Илбэҕэ, Маатаалдыыга, Кылбайга 120-чэ ырыткиллэбит сылгыны эбии аһатыыга туруорабыт.

Кулунныаһын саҕах. Коньуйан өлүү эмиэ баар. Баҕайэ специалистары кытта сылгыһыттар үһүс тогуһун сылгы ииэ үөһүн түһэрэ хоту алаастарга тарыстылар.

Сылгы кыстыгар салаһааныга итинник ыраахтаан үрдүгэн эбии аһылыкка комбикорм тийбэт. Мантан ыла сиэтиини ыраастаан, бурдук аттыбын сиэтиэхпит. Онтукабыт лоохум дуоннаах буолбат, баара-суоҕа 10-ча тонналар буолуо. Совхозпут салалтата мантан саас сылгыга 40-ча тонна комбикорму биэрдэҕинэ эрэ, бол аһылыкпытынан тааһар кыаххааҕыт.

Д. СОЛОВЬЕВ,
Субуруускай аатынан совхоз зоотехник-бириигадьыра

Сэр ахсын буолбутун курдук, сылгы кыстыга биһиэхэ эмиэ ыараан. Совхоз үрдүгэн 2000 сылгыттан 1332-тэ аһылыкка киирдэ. Билигин сылгы Болтоноҕо 12, Соловьевка 7, Хатылы отделениетыгар 4 сиринэн аһыы турар буолахпыт.

Эбии аһылыкпыт—фураж. Биирдии тобоҕо 3-4 кг каригин биэрэбит.

Кулуннааһын массабайдык тахса турар, 150-чэкэ уонна. Сылгы ис үөһүн түһэрии суппуута бута.

Мантан халлыбыт саамай ааһыыттаах кэмэ сылгыһыттар сылгыһыттарбыт тракторданы сылгылары сууйуу, аһылык таһыыларын хаардары астаран көрүүлэрэ-харабыллары сылгы тупсардахтарына, саҥа төрүөхтэ биэлэр нэниигин күүһүртэхтэрин, эрэ бийыалгы кыстыгы этэҥҥэ туоруох курдукпут.

А. СЕВЦЕВ,
«Чурапчы» совхоз Сылаҥнааҕы отделениетын управляющайа

Кыстык устата уонча сылгы коньуйан өллө. Билигин Дьаарыына үрэх Улахан Күөлгэ, Бараҕа о. д. а. барыта сүттэ сиртэн 300-тэн тахса сылгы аһылыкка турар. Сылгыга инэн 50-ча тонна оту биэрбит, ону сылгыһыттар бэйэлэрин көрүүлэринэн оросхуоттууллар.

Билигин отделение үрдүгэн 70-ча ырааҕан сылгы баар. Олор эмиэ аһылыкка тураллар. Ааһ сиргэ курдук, кулуннааһын эмиэ үгүс.

Бил массабай төрөөһүнэ саҕаланнара субу ыраан кэллэ. Онон саҥа төрүөх кэ бэлэмнээһинин, уонна көрүүтүүр биэлэр көрүүнү-харабылы салгыы тупсарар, ыраах сылгылары эбии аһылыкка киллэрэн иһэр быһаарахпыт.

РЕДАКЦИЯТТАН. Кыстык түмүктэнэрэ билигин дьыраах. Саас хайдах кэлэрэ биллибэт. Оттон совхозтарга аһылык саппааһа букатын аччаата.

Совхоз салайааччылара, туһааннаах специалистара, сылгыһыттар кыстыгы этэҥҥэ туоруур, тарруҥ үөчүрэйэппэт ыар уонна тымныы хатар түһүүлэр мантан саас эбэҕи оҥоруохтарын, үгэнэ салабылаахтык тэрийиэхтэрин наада.

Биһиги совхозпут 18 шофердара биэс МАЗ, түөрт ЗИЛ, тоҕус ГАЗ маркалаах автомашиналарга үлэлииллэр. Кинилэр ааспыт сылга барыта 10555 рейсы оҥорон, 34285 тонна таһаҕаһы тастылар. Машиналар 458730 километрдаах трассалартан 216350 километрын таһаҕастаах сүүрдүлэр. Онон автопарк сыллааҕы былаанын 134,4 бырыһыан толордо, а. э. 1082681 тонна-километры оҥордо.

Шофердартан бастыы көрдөрүүнү оройуон чемпиона В. Д. Барашков ситиста. Кини 1978 сылга 201615 тонна-километрдаах үлэни оҥорон, былаанын 201 бырыһыан толордо. Ити «Чурапчы» совхоз автопаркыта уопсай оҥорбут үлэтин 19 бырыһыанынгар тэҥнэһэр. Көстөрүн курдук, шофердар сыл устата толору күүһүнэн үлэлээбит буолбатахтар. В. П. Барашков, И. Г. Макаров уо. д. а. былааннарын толорбутулар. Автомашиналар ыраас туора сырыыларга сүүрүүлэрэ тахса у..р. Ол түмүгэр ааспыт сылга биир шофер ортотунан 161 эрэ күн трассаҕа тахыста, таһаҕастаах массыына күннэ ортотунан 75 эрэ күн сүүрдэ. Бийыл ити көрдөрүүлэр лаппа тупсарыллыахтара эрэйдээр.

Автопарк сыл устата арыта 215810 кг уматыгы оросхуоттаата. Ити былааннаммыттаҕар 6845 кг элбэх. 18 шофертан 12-тэ уматыгы аһара ороскуоттаата. Ити дьиҥнээх сыыннарыллар совхозка автомашиналар толору кодьүүстээхтик туһаныллыбаттарын, хаттаа сырыы үгүһүн көрдөрөллөр.

Аҕан-суоттаан үлэлиэххэ!

3. Техниканы кодьүүстээхтик туһанар иһин

1978 сылга совхоз тракторнай паркатын үлэтэ мөлтөх диэн быһаччы этиэхтээхпит. Оскотун автопарк былаанын аһарбыт буоллаҕына, тракторнайдар сыллааҕы сорудахтарын бииргэ суоттаан 77,5 бырыһыан толордулар. Совхоз үрдүгүнэн барыта 7368 трактор күнэ оҥоһулунна. Сыл 365 хонуктаах тракторист үлэҕэ тахсыбыта 223 күнүн, оромуоннуга турбут, оробуой уонна бараабынньык күннэрин коҥуруттахха, тракторнай парк биир киһитэ 41 күн үлэҕэ тахсыбатах курдук. Оттон, дьиҥинэн, итиннник буолбатах. Тракторнайдар үлэҕэ тахсаллар. Ол гынан баран, миэстэҕэ хонтуруол олохтоммот, үлэ күннээҕи эрэйэ, таабыл оҥоһуллубат. Ол түмүгэр үлэ чааһа туттуллубат.

Сылаҥ отделениетыгар 19 трактор сыл устатыгар 26255 эталоннай гектардаах үлэни толордо, биир трактор күннээҕи орто үлэтэ 6,7 эталоннай гектарга тэҥнэстэ. Оттон Арыылаах отделениетыгар биир трактор оҥорон таһаарыыта итинниэҕэр оссо аччыгый, барыта-суоҕа 4,1 эталоннай гектар. Онон совхоз биир тракторын орто көрдөрүүтэ 5,7 эрэ эталоннай гектарга тэҥнастэ.

1978 сыл түмүгүнэн биир эталоннай гектар бэйэҕэ турар сыаната 6 солк. 98 харчы, эбэтэр былаанныаммытынааҕар 1 солк. 91 харчынан үрдүк. Сылаҥ отделениетыгар биир эталоннай гектар бэйэҕэ турар сыаната 7 солк. тэҥнастэ.

Бэйэҕэ турар сыана итинник үрдээһинин балаһыннаах сор дьаҕы толор. Совхоз эрэ хамнаска үбү аһыы, уматыгы уонна оҕунуоҕу аһара оросхуоттааһыннаан быһаарыахха сөп.

Ааспыт сылга Сылаҥ отделениетыгар 18, кирэткитэр 19, арыылаахтар 1,5 тонна уматыгы трактордарга аһара оросхуоттаатылар. Итинниэхэ, урут этиллибитин курдук, нефтебазалар мөлтөх туруганахтара. Заправщиктар эппиэтинэһэ суох, дьаалаҕай сыһыаннара тигиэ. Ону тэҥэ сорох отделениелэр салайааччылара уматыгы таабыттарынан туора сылга оросхуоттуур чахчылара таһаарылыннылар. Ол курдук, Килэҥкигэ сайынгы үс ыйга 3,3 тонна бензин бас-баттах оросхуоттаммыта, соҕотох хаһыык эрэ Ю. Иванов диэн киһиэхэ 1,8 тонна бензин бэриллибитэ. Ол харчыта бухгалтерияҕа киирбитэ-киирбэтэҕэ өссө чуолкайдана илик. Итиннник чахчылар атын да отделениелэргэ бааллар.

Дьэ ити курдук техниканы кодьүүстээхтик туһаммататтан, уматыгы уонна оҕунуоҕу кичэйгитик туппататтан, кэмчилээһин режимин тутуһатахтан эмиэ ааспыт сылга «Чурапчы» совхоз улахан ночоокко тэбилиннэ. Бийыл ити итэҕэстэри хатылаан таһаарбаппыт, автопарк үлэтигэр уонна хонуу тракторнай бириигэдэлэригэр ис хаһаайыстыбаннай ахсааны хайаан да киллэрэрбит наада.

Н. МИХАЙЛОВ,
совхоз кылаабынай экономиһа.

ДОҔОРДОҺУУ ТУТУУТА

ЛЕНИНГРАДСКАЙ УОБАЛАС. «Фосфорит» холбоһукка серной кислотаны оҥорор завод оборудованиелэрин тиһиктээ уонна үлэҕэ бэлэмнээһин саҕаланна. Тутааччылар уонна таһаарааччылар ыраҕаан бельский ветердарын уонна оборудованиелэри бэлэмнээччилэр кылары тутуу бэлэмнээһин чара тоҕута кылаастылар.

Завод биһиги дойдубут устук минеральнай уубурдуулары оҥорон таһаарар бодон производствататын серной кислотаны оҥорор иккис уочарататын буолар. Кини бородууксуйатын Польша, Болгария, Венгрия, ГДР, Румыния, Чехословакия улакиттара ылыахтара.

Снимоккa: саҥа завод тутуута.

ССТА фотохроникат.

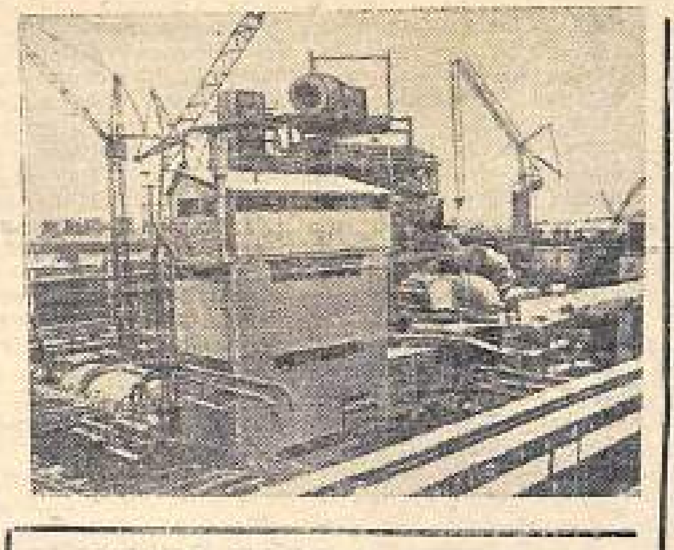

ҮРҮҤ КӨМҮС ОННУГАР

Грузия Наукаларын академиятын Металлургияҕа институтугар эстүөкулуон кварцы керамиканы химическэй металлизациялааһын ньымата айылынна. Бөҕө-таҕа, хойуттаһа суох гинель пленка бэйэтүнэн үрүҥ көмүс бүрүөһүнүн икки төгүл баһыйар.

ССТА.

Аҕааччы санаатын этэр

БӨҔӨ-ТАҔА КҮРҮӨЛЭРДЭ ТУТУОХХА

Ааспыт сайын от үүннэҕинэ, бийыаҥы кыстыкка оройуон элбэх ырахаттары көрүстэ. Сайыҥҥы оттүгэр үгүс ааластар ураанхай олох да оттоммотохторо. Итиннэхэ биһиги бэйэбит эмиэ буруйдаахпыт. Ол туохханый?

Сыл ахсын ходуһалары күрүөлээһин түһүнан боллуруос үгүстүк туруоруллар. Ол эрэйэ туолуутун отгүнэн элбэх итэҕэстэрдээх. Сорох быһыт күрүөлэр, бидии этэргэ дьылы, сүөһү ааланнаҕына суулан түһэр тыына оҥоһуллаллар, остоолбелор икки ардылара олус ыраах буолар. Ону сүөһүлэр, сылгы үрэ хапан таабыт сирдэринэн тоҕо көтөн киирэн ходуһаны алдьаттааллар. Хата ол оннугар былыргы үйэтээҕи бүтэйдэр билигин да туһалаах тураллар. Холобур, Хадаарга Күүһүма Эбэтигэр тутуллубут хаачахах күн бүгүнүгэр диэри олус бөҕө-таҕа көрүннээх. Остоолбелоро 20 сантиметр курдук суоннахтар, иккилии ардылара үстүү хаамыы, оттон суллугастара соностор. Сайынгы оттүгэр быһыт оҥорооччулары көрдөххө, остуолба ангар сирэйин сүтэннэн ойо охсон баран, тоһоҕонон туттаран кэбиһэллэр. Дьэ ол тоһо ор бармай?! Туттуллар мас суох диэҕи оттук маһы бэлэмнээбит делиналартан булуохха сөп. Баҕаналарга суллугастарын үүттээн угуохха баара.

Онон бу боппуруоһу киэҥник дьүүллээн, ходуһаҕы таах хааларбат быһаарыылаах дьаһаллары ылаарбыт наада.

Е. КОЖУРОВ.
Дириҥ.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

КИЛЭҤКИГЭ — ОҤУС ТӨГҮЛҮН

Хайыһарга оройуоннааҕы күрэхтэһии

Килэҥкигэ быйыл оҥус төгүлүн ыытыллыбыт хайыһарга оройуон күрэхтэһиитигэр 150 спортсмен илин-кэлин түсүһүүлэрин спорду таптааччылар китэриэһиргээн көрдүлэр.

Хайыһар сүүрүүтүгэр бастаанан кыра саастаах кыргыттар 3 км дистанция тахсыллар. Барыта 28 гыыс стартааабытыттан зачету таһыннан сүүрбүт Арыылаах орто кылаастаах оскуолатын үөрэнээччитэ Дуня Попова 16 мүн. 17 сөк. кэлэн бастаата. Иккискэ Хатылыттан Настя Литвинцева (16 мүн. 47 сөк.), үһүскэ Кытаанахтан билинчлээх хайыһардьыт Николай Захаров кыыһа, V кылаас үөрэнээччитэ Сардаана Захарова (18 мүн. 30 сөк.) тахсаллар.

Кыра саастаах уолаттар 5 км сүүрүүлэригэр Ким Тимофеев (Бахсы) 20 мүн. 22 сөк. кэлэн кыайыылаахынан буолла. Иккис буолбут Петя Федоров (Хайахсыт) 23 мүн. 37 сөк., үһүс Илья Макаров (Сылаҥ) 24 мүн. 02 сөк. бириэмэлэри көрдөрдүлэр.

Улахан саастаах кыргыттар 5 км сүүрүүлэригэр Надя Барахсанова (Чурапчы орто оскуолата) 20 мүн. 20 сөк. кэлэн чемпионнаата. Бириистээх миэстэлэри Маша Назарова (Хайахсыт), Лена Посельская (Чурапчы орто оскуолата) киирдилэр.

Уолаттар 10 км сүүрүүлэригэр Слава Тимофеев (Кытаанах) 38 мүн. 08 сөк. кэлэн эмиэ чемпион дьиэтэтин кэтэр чиэскэ тиксэттэ. Гоша Анемподистов (Хайахсыт) 39 мүн. 47 сөк., үһүскэ Коля Попов (Кытаанах) 41 мүн. 31 сөк. кэлэн бириистээх миэстэлэргэ таҕыстылар.

Онон оскуолаларга уопсай хамаандаҕа кыайыылаахтарынан быйыл оҥус төгүлүн кытаанахтар таҕыстылар. Иккискэ—хатылылар, үһүскэ—хайахсыттар.

Улахан дьоҥҥо 15 км сүүрүүгэ эмиэ кытаанахтар кыайдылар. Николай Захаров 52 мүн. 21 сөк. кэлэн быйыл да үрдүк формалааҕын көрдөрдө. Иккис, үһүс бириистээх миэстэлэргэ эдэр кэскиллээх хайыһардьыттар Алексей Терютин (54 мүн. 31 сөк.), Николай Скрябин (55 мүн. 40 сөк.) таҕыстылар.

Дьахталлар 5 км сүүрүүлэригэр Вера Борисова (Субуруускай, 24 мүн. 34 сөк.), Акулина Макарова («Чурапчы» совхоз, 24 мүн. 62 сөк.), Мария Литвинцева (Субуруускай, 25 мүн. 23 сөк.) кэлитэлээн үс бастакы миэстэлэри үллэстилэр.

Ветераннар 10 км сүүрүүлэригэр республика биир гырдьаҕас сүүрүүтэ Алексей Евграфов (Эргидин Эристин аатынан совхоз 36 мүн. 33 сөк.) кэлэн эрэллээхтик бастаата, Иван Попов («Чурапчы» совхоз, 41 мүн. 45 сөк.), Данил Павлов (оробуок киһи, 42 мүн. 40 сөк.) кэлитэлээннэр быһылаа дьаалы үлэ тыыннаахтарын, сылдьыбат этахтаахтарын көрдөрдүлэр.

Уопсай түмүккэ «Чурапчы» совхоз хамаандата эрэллээхтик маҥнайгы миэстэҕэ тахыста. Иккискэ—эргиликтэр, үһүскэ—субуруускайдар.

Кыргыттар 3х3 эстафеталарыгар Таня Федорова, Лена Посельская, Надя Барахсанова састаахтаах Чурапчы орто оскуолатын хамаандата солбага бастакы киирэн баран, кинилэр кими да түһэрбэтэ. Иккиһин хайахсыттар, үсүһү кытаанахтар ылыллар.

Дьахталлар эстафеталарыгар субуруускайдар бастакы, эргиликтэр иккис, «Чурапчы» совхоз хамаандата үһүс миэстэлэри ылаттаатылар. Оттон оскуола оҕолорун 4х5 км эстафеталарыгар Слава Тимофеев, Коля Попов, Дима Захаров, Миша Барашков састаабтаах Кытаанах оскуолатын хамаандата иккискэ тахсыбыт хайахсыттары 9 мүнүүтэнэн хааллараан бастаата. Үһүскэ—сылаҥнар.

Эр дьон эстафеталарыгар «Чурапчы» совхоз хамаандата иккискэ тахсыбыт Карл Маркс аатынан совхоз хамаандатын 5-6 км хааллараан бастакынан фиништээтэ. Үһүс бириистээх миэстэни эргиликтэр ылдылар.

Хайыһар күрэхтэһиилэригэр орто оскуолалар кэнники сылларга бэлэмэ суох кэлэн иһэллэр буолуллар. Холобур Чурапчы, Дириҥ, Амма оскуолаларын курдук улахан оскуолалар хайыһардьыттара күрэхтэһиигэ тиһэх миэстэлэргэ хаалдылар. Оттон Мугудай оскуолата кэнники икки сылга хайыһар күрэхтэһиитигэр кыттыбыта суох.

П. БАРАХСАНОВ.

«МИЧИЛ» «САҤА ОЛОХ» СУБУОТАТААҔЫ БАЛАҺАТА

ТУСТУУК ТАРБЫЫКЫН

Мин бүгүн кэпсиэхтээх киһим, Бөҕө Тарбыкыын, сэлһинин орто нэлүөһэ тустааччылар ахсааннарыгар киирсэр. Киһи тустууну умнуллубат бастааҥ эбиллэппит, дуоһатынан сөбүлээбэт биир үтүө киһиэх түһүлгэтигэр сыппыта.

Саха АССР 10 сыла туолуутун бырааһынньыга. Чурапчы аба хотун куула, халдьаайы тыалларын саҕатынан эргичи, тумуллаах ахсын аттаах-атыырдаах тоҕуоруйан, кэһиэ-сэйи, от-мас сиэбин курдук, айманныы буолбут.

Тыһыынчалаан киһилээх «ынах айдаан-дьайаан түһүлгэлэрэ» илин-атах ооньуулларын көрүүнэ эрэ тыырсыйа олорор. Сотору тустуу буолар сураҕа иһилиннэ. Бөҕө Тараҕайы кытта Үүс-Майа ааттааҕа Дойдо Уола тустар диэн сурэлэ. Ону истэн дьон эрэллээх ытыктарыгар таһаммыттара, үөр-күө иһиттэн тахсыбыттара, эрэ кулуубурруу түстэ.

Балачча кэтэһии-рэн баран түһүлгэ хоту эвэриттэн суукуна вестаалан тобугун үөһэ оттүүр кэлэр эриллэт сыыһаллаах киһи түһүлгэ ортотугар сукбу харман киирдэ. Илиналлах уругуохтаах дьоҕурдаах, кыыс күлүмэх-этэ-тээх, көлүт сарыала, сэттигэс хааргас моойдоох, элэгэс тустар—быһата, усуйуулаах буолан баран киһи көрбүт киһи эр туура. Бэйэр күүһүнэ.

Алексеев сайын бу дьон тустан тэгинэстэрэ үһү. Сиректер атаҕыгар ааттыыра, ол тустууга сорукта сөп тэҥнэспиттэр. Оҕонньор атыла ыччаана үтүрэ иннигээх оҕо үөскээбит, онон баҕалаах сортутун самнарар санаалаах киһи ахтарса сатаабатах эбит. Оттон эдэр эр сэлһиннэр ииҥ илини-атах иниһин биирбэтэх, аар сааргы аатырбыт сүдү эһээтэ бүдүрүтэн, буору уолтарар аатын аалдьатыан баҕарбатах. Ол кыһыл Үүс-Майа оройуонугар Дойдо Уолун ааҕа Чурапчы бултамуттара хоно сылдьыбыттар. Дьоннаах уол Бөҕө Тараҕайы сорох-ахтайа, илиинэ тоһуйбут, хайдах-туох олоруун сурэспит. Онуоха биир эрэ ааххын киһи: «Оҕонньор эйиэхэ илдьит ыытта. Ол-бу буолан тустан холооһуон суох үһү. Олох сыраан мөлтөх буолан барбыт аҕыйах бороотуйар диирэ—диэбит Дойдо Уола күрүө тымныыт уопшун өтөнөтүгэр миниттэн илдьитэ тэрийдэ: «Мин алеспит сайын ытыктаан бараахтаабытым. Аны, дьэ, тустар буолла-дьына, хапсыы хайа барарыттан» диэн хардарбыт...

Ол буолан баран түһүлгэ соҕуруу эвериттэн урдугун уруоҕутаах киһинин киирсэн сэрэбэн бүрүйэн киһилэр. Соҕуп ыйыбатта-ра оҕонньордоро илэ бэйэтиниэн буолар. Онно корд ооннохо, Бөҕө Тараҕай уларыйбыт киһи кырдьаҕаһыт тута бэлэмэ. Тустуу саҥаламар. Икки атаас тарсынньыларга атаар оҕустаах хуостарын тылыбыны, дитиир тыалта лачыгырыыр. Оҕонньор уга ытыһын илиэ киирэн үөрү сүүскэ аалыыта көрөр да, ааһарымыта сыыр да тымныыт. Оттон уга ытыһынан кэнэһэ баар баран, хатас илиитинэн атаҕа сыыһа быстаран үөлэ айаҕан баар, оҕонньор ытыһынан сөр киирсит тоҕо дьайба буолбут тыллара...

Ол тустууга Бөҕө Тараҕай кыайбыта. Киһи түһүлгэ урдугун «Ураа!» хаһыы дуораһыйбыта. Ол дьон ортотугар Гена Тарабукин уол баара. Кини тустууну олус үчүгэйэ көрбүтэ. Тустууга бэр дьон суолта биэрдиэҕи, күүстээхтэригэр сүгүрүйэрин эдэр уол аан бастаан билбитэ. Оттон ыаҕ уол, тэрэ дьыл, оту-маһы кытта тусса маарын буһабута. Мурүдай оскуолатыгар үөрэнэ сылдьан тустан уолаттарын бэйэтэлин бурдатыылар билэн баарбыта. Аны дьонтор холлар эрэ, Константин Абрамов диэн хаала майа урууга уолуннар түһэн тустубутунан барара. Уһуйуунан соччо урдуга суох, ол тынан баран туттах, олус салыныт бэлэмэ уол Абрамовы олус кыһыттара. Билигин отчалорго Абрамовтыгыа тусүүгэ Гаврил «бастаан оскуолан, бастаан уһуутааһын» диэн ааттыыр.

Гена улахан түһүлгэлэр тустуутун 13 сааскар сиэлллэбитэ. Арыйах сыл киһинэ Бөҕө Тарбыкыын диэн дьон бэчүүттэн аатынар бэрэбэ буолан эсэбутэ. Кини аатырбыт Бөҕө Мандыкыны, Бөҕө Биэлинин кыайталаан бар дьон соруутун-махтал айымтыыйыбыта. Ол сааһа, тустуу билигин курдук маассабай буола илигинэ. Бөҕө Тарбыкыын нуүһүгэн, сааҕытанан, албан аатыгар уһун хабах бэркэ буурбута. Ала бойото уолаттарын үөрэтэн барбыта. Бөҕө Тарбыкыын аскуола ааттах Виктор Свирбияна, Максим Сабардаров, Николай Захаров (Тарбыкыын уола), Бөҕө Афанасьев, Петр Старостин, Егор Кириллин уо. д. а. бэрбиттэрэ. Кинилэртэн сорохторо оройуоҥҥа, республикаҕа дьарыы билир тустуу аттар ааттаах аатыргыыр кэбиттэрэ. М. Сабарланов, П. Старостин спорт мастарардара буолбуттара.

Г. Тарбыкыын 1943 сыллаахха тэбүүгэ барбыта. Ити сыл армияҕа ылыыраллан кини пирамыстарга сулуустаабыта. Арменияттан 1946 сыллаахха эргиллэн кэлбитэ.

Тарбыкыын бэйэтэ балачча эр тустубута. Кини Якутскайга ыытыллыбыт Манчаары бэрэсиэн киһи хурэһиҕэ тэрэ, үөһэ дьаралыйбыта, кубокка сүүх ылтыбыта. Улахан ыаһыйар буолуохтуттан кыбы түһүгэр диэн тустуу нэрэргэдидэ, билигин Карл Маркс аатынан совхозка кыһын тутуу тутар хаһаллар.

Гаврил Дмитриевич тустэр адтан олох сайыныттар, кинини олох эккирээ ороу кытта тустаахтыы, тохтообута.

Уол веторана, оройуон республика тустуутун хас да төгүллээх чемпиона Бөҕө, Тарбыкыын Семенин да уһун утаастар сылдьар, аһарах эҕэ, үтүө тэрдэбэ-ыч бэйэ кинитыгар дьонтор-сэргэлээр ытыктаналар.

А. БРОДНИКОВ.

Снимока: Г. Д. Тарабукина.

А. БРОДНИКОВ

Холостуой түүлэ

(Кэрдээх ырыа)

Ааҥыс ыаһыы ытара
Айбардьһан таҕыстым,
Күнү, түүнү курдары
Күүлэй тэбэн хаамыстым.
  Тоҕо бэрдэй мин түүлүм,
  Тойонпуох дуо бүгүн?
Таах ойуур иһэгэр
Татыйаана ыллата,
Уонна суох тиит кэлүтэр
Уоран миигин ураата.

Эмэ итэ мин түүлүм,
Эчи, дьолбун да көрүҥ!
Кыраасыабай Тамаара
Кыыһаһыйан ааһ[illegible],
Таптыы көрө, аһаара,
Таала угал хаалабын.
  Ити мэнэ түүлүм дуо?
  Ил кырдьык буолуо дуо?

Куба маҕан кыыс моонньун
Куһэ, таптым туранныа
Ыгысабатах тоһоонньоҥ
Ыллаан ырыа бэрэбэн.
  Түүн баҕа дьиэбиттэй?
  Туохха тирдээр туох түүлэй?
Тоҕо үтүө кыыс миигин
Тоҕо маннык көрүөтэ?
Тэбэн лолуо сураҕым
Таптыыр мыаха,
  Икки мэтэй түүлбүрүн
  Нэрдэбиттэр дуу миигин?

Билиэн-көрүөн баҕалаахтарга

1959 сылга Трансвалга ачыча хобох сахсырҕа уөскүү сылдьыбыта. Дьаатынан олорон көрбүттэрэ да, ахыйабатаҕа. Оттон балыксыаллар, тарилтэлэр, олорор дьэлтэр урдугэригэр дьэ ооҕуй оҕустарын уйаларын ыйаабыттара, онуоха сахсырҕалар дьэ киэр дьүгэлийбиттэрэ.

x x x

Илиҥҥи Китай киин атугар уонна Японияҕа паһаа улахан саламандра баар, уһата 160 см ордук, ыйааһына 30 кг.

x x x

Сагорутаарыта биир зоологический экспедиция Киин Экваториальнай Африка тропиктарыгар ыаһа урут билбэтэх ыстый-сларпар урдэрин буллута. Саамай улахан итинник сиэн 74 см уһуннаах, ыйааһына 60 кг курэтэ.

x x x

Нотобранхиус диэн балык ыскыһар уу суох буолан хааҕтатын да ыбахыыттар. Онон итинник эскыһэрэ кэмпэргэ угэн почтанан ыытыахха сөп. Ону ууга уктахха, сотору балык оҕолоро үөскүүллэр.

КӨР-КУЛҮҮ

— Ол эһит да киннэр дьылларын тыллыы угаан сибэлэбиттэрэ, сэрэйдэххэ да, тыыллы буолуо.

— Бэйэтэ бэйэт олус да абыргытабыт, итэп уурии сыаҕыан тоһо да тыллыы холтордоҕон туох да буолбатыбыт.

x x x

— Бүгүн оҕут кыраабысыа тайэ сылдьда дии, эһиги тоҕо сэтүөлүт барбаахкытый?

— Өтөххии этим да, мин оҕоньоруум биир маҕаһыыналаах, икки мотоциклалаах буолан, ону хаһыытаах, хапыа да барбатыбыт.

x x x

Уол эбэтэтин кэлбитигэр эбэтэ ыйытар:

— Сиэн, бүгүн туту узэплэтиҥ?

— Эһ, маасырылам иниһэ уонна кэптиэҕа мунтарын оҕордум.

— Ол аата ыыс туоһуутуй?

— Ол аата задней уоппа передний мууһа диэн буолар.

Эбэтэ аһаахыан соппуйан кэбиһэтэ.

П. Оконешников.

○ **Антропонимика**

АҺАЛ УОННА УОПСАЙ ААТТАР

Аһал ааттар уопсай ааттартан улахан бутэттэн суруллаларынан тусаатыйаллар киһи барыта билэр. Атылаара ол эрэ буолбатах. Холобур, Дьаакып диэн аһал аат хатыыр диэн уопсай ааттан туох уратылааҕый? «Хатыыр» диэн тыл мас чочу көрүүгүн айдайыга биэрэр. Инник-үс быһыарылы конотаан хатыыр чуолдай харьыт тыллыгын айыуллан кордорүөххэ сөп. Оттон «Дьаакып» диэн тыл ханнык да суо айдабуу бэрбэт. Тоҕо дьиэтээҕэ, бары Дьаакыптарга сыһыаннаах уопсай свойство диэн суох, баар да буолуон табыллыбат: ааспай дойдута баар Дьаакыптар бары—тус-тус дьоннор, «Дьаакып диэн ааттаахтан эрэ баар буоларыгар мин ол киһи туһунан бу туту да билбэппин»,—диэн суруйбуттаҕа Карл Маркс («Капитал», 1 т. М. 1950, 197 стр).

Уопсай ааттар биир гынаалах үгүс предметтэр кэпсиннэрин бүттүүн свойстволарын түмэр оҕолобуллэри билинэллэр. Оттон аһал ааттар биирдии айдобуулаахтар—биир Дьаакып атын Дьаакыптан ааратынаспат (Кылаарай Дьаакып, Дьаамыр курдук Дьаакып). Киһи аата киин ханнык да биллэтин, хаастыбатын кыйбат. Ол да киһи дьонтор бойаллэрэ сөбүлээбит ааттарын, ирестишиньтарын көнүлү уларыттараллар, бэрэсинтэһэлэригэр ааттарын да атастаһаллар, псевдоним да ылаллар. Ол да эбии, холобур, Бирмаҕа киһи оҕотун устатыгар аата хаста да уларыйар (олох периодтарынан эрэ араарсан): оҕо эрдэҕинэ Маан Тун Шен (маан—уол) диэн ааттаах киһи улааттаҕына Ко Тун Шен (ко—добор) биитэр У Тун Шен (у—гражданин), материальнай уйгута тубуста-ҕына Таким Тун Шен (таким—феодал, тойон) диэн уларыйталлар. Сахаҕа итиннэ чугаспар Эрилик Эристиин «Кэрэмэ уолуута» сэһэнигэр баар: оҕоо баттаалаах уйэҕэ Уулаах Уйб-ыттан атылаҕын ааттамматах киһи (быһаччы «Уулаах» диэн ыҥырыллара) кэлин Советскай былааска Иван Дмитриевич диэр буолар.

Сирэй аат ардыгар чуо биир киһи туһунан буолбакка, урдүттэн киһи диэн уопсай айдабуула туттуллара баар буолар. Тыһыраыттан киирбит киһи: «Хапмык эрэ Дьаакып кэлээ» диэн киирдэҕинэ, дьиэлээхтэр уопсайынан хайа эрэ киһи кэлбитин туһунан айдуллэр. Ону сэргэ киһилэру кэпсэтиигэ француз биһыйгыйдары Жаклар диэн (ол тылтан биһыйыдар восстаниелара «Жакерия» диэн аатынан историяҕа киирбитэ) тумэн ааттыыллар. Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сылларыгар биһиги дьон муз немецтэри фрицтэр, ганстар диэн ааттыыллара. Бу түбэлтэлэр аһал ааттар уопсай ааттарга кубулуйдулар—ханна биирдии киһи аат бүттүн норуоту сирэйдээн көрдөрөр.

Тыла аһал ааттар уопсай ааныы кубулуйар атын да түбэлтэлэрэ баалар. Холобур, ыгала киһиэҥ пуучча норуота билэрлиттэн Филя диэн ааттыыр, ити тылтан таһаарен ааҕыйбаҥы дьалэйдиэн оҥоһуллубут доҥунуону «филька суруга» диэччилэр.

Эһиги оҕо эрдэххитит таҥ истэр «хулиган» диэн тылтыт киһи ааттыттан торуттаахын үксүгүт билбэт буолуо, «Хулиган» диэн—Лондон дворянинын араспаанньата. Ол киһи дьон сэргэтэр баанат сүрэт быһыылыларынан бэрт киэҥин сураҕырбыт. Онон кэлин киһи араспаанньата Англияҕа эрэ да буолбакка, Францияҕа, Россияҕа тэнийэ сүрэтэ, толоос быһыылы билээттэр уопсай аат буолан туттуллар буолбут. Ылан көрүөххэ френч, галифе, макинтош диэн бэйэлиналлар таҥастар тэгистарын, биитэр сандвич, наполеон диэн кулинарнай оҥоһуктары. Итилэр эмиэ бэрт дьон ааттарыттан төрүттээхтэр.

Тылга ити курдук сороҕор аһал ааттар бэрт хабырахтын уопсай ааттарга тахсан хаалаллар. Оттон аһал ааттар барылара, тордуларин туостахха, уопсай ааттартан үөскээбиттэрэ чуолкайдаммар. Оҕортон сорохторун кытта хабылсыйа билсэн турабыт.

С. ЖИРКОВ.

АРЫГЫ БУОРТУТУН ТУҺУНАН

Испэр иһэрэт, арыгы айдаана,
Үрүт күүс үрүүнэлтэн кусрэйэр.
Иирбит дуу, итирбит дуу.
Итирик киһи—иирээн, сор-муҥ тэрдэ.
Итирик иирсээни оҥорооччу.
Мантайбы үрүүнэни киһи иһэр, аахай үрүүнэни иһэр.
Мүөрэтээрэт истэнэн арыгыга үтүө киһи тимирэр.
Итирик сиһиттэн сиинээр ыт куттанар.
Арыгыһыт киһи сиэбиттэн куруутун буор тохтор.

Редактор **А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.**

«СЕЛЬХОЗТЕХНИКА»
ЗИЛ-157 К, ММЗ-554, ЗИЛ-130, ЗИЛ-130 В1 автомашиналарга шофердарга наадыйар.
Үлэлиэн баҕалаахтар кэлэн кэпсэтэргитигэр.
Администрация.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул., 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-395, отделлар—21-495, уопсай—21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 50849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист. № ЗАКАЗА 36

ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. К. Маркса 12. Тираж 3065.